

Balatoni fürdőzők 2014

Hegyi Beatrix

Magyar Képzőművészeti Egyetem

IV. évfolyam, festőművész szak

Témavezető:

Révész László László DLA

egyetemi adjunktus

*“A fürdőzés nagyon régi emberi szokás,
s nemcsak a testet edzi és üdíti, hanem a lelket is. Fürödj lassan, tested törvényei szerint,
megfontoltan és ráérően.”*

/Márai Sándor: A fürdőzésről - Füves könyv/

“Balaton - gyógy- és tengerfürdő, égvényes, sós, szénsavas, vasas ásványforrásokkal” - a Balatont így reklámozták 1905-ben. A balatoni fürdőkultúra történetét fényképekről, emlékképekről, képeslapokról pontosan végigkövethetjük. A strandolásnak ezekben a kezdeti éveiben világossá vált, hogy kétféle arc tekint ránk a Balaton partjáról: egyik a tóhoz kötött, a Balaton mindenféle arcát ismerő “balatoni ember”, a másik az “idegen”, a turista, aki itt mindenáron jól akarja érezni magát.

A természetes vizek, tavak folyók mindig vonzották a pihenni, szórakozni vágyókat. Ha valamiféle gyógyhatással is rendelkeztek, akkor előbb-utóbb kialakult a fürdőélet e helyeken. Ez kezdetben inkább a gyógyuláshoz kapcsolódott, később legalább annyira fontossá vált, mint kellemes időtöltés is. Ahogy az 1905-ből származó reklámszöveg mutatja, a Balatont az 1900-as évek elején elsősorban gyógyhatása miatt látogatták. Ez elsősorban a századvég egyre egészségtelenebb, nagyvárosi életformával együttjáró egészségkultusza miatt alakult ki, ami a pusztá lételemeket - a földet, a vizet, a levegőt is kezdte gyógytényezőnek tekinteni. Néhány évtizednek el kellett telnie ahhoz, hogy többé - kevésbé köztudottá váljon: nincs itt semmiféle tengermaradvány, se sók, se árapály - van viszont tiszta víz, friss levegő, sok napsütés. Az ekkoriban virágozni kezdő idegenforgalom persze nem engedhette, hogy pusztán ezek a természeti értékek szolgálják a tópartra érkező turistákat. Az idegenforgalom folyamatosan virágzott, a strandok sorra épültek.

“Ó, a Balaton, a régi nyarakon...” énekelte Cseh Tamás. Akkoriban mindenki a Balatonra vágyott. A Kádár-korszak fix fizetéséből élő embereket a nyugalom és a

szakszervezeti beutalóval elérhető nyaralás vonzotta. Egy nyugati turistaút luxusnak számított, így maradt a Balaton, ami minden szocialista országnak Nyugatnak számított. Papp Gábor Zsigmond 2007-ben készült dokumentumfilmje, a Balaton-retró ezt az időszakot mutatja be.

A Balaton a mai napig tarja magát, ha Magyarországon a nyaralásról kezdünk beszélni. Szigligeten, az északi part egyik falujában lakom, és minden évben tapasztalom a különbséget a téli utcák kihalt, ködös csendje, és a nyári programok, fesztiválok, stranddiszkók nyüzsgése között. *“Alig várom a július végét! Alig várom augusztus huszadikát! Szeptember elsejével vége! Az utolsó szünet még lehet, hogy idevonzza őket, és utána kész!”* - A balatoni ember csak így jósolja a nyár végét, így várja, hogy megszabaduljon a lassan kocsikázó bámészkodóktól, és a jól megszokott módon siethessen munkába minden reggel.

Festményeimen a balatoni táj utánozhatalan szépségével, és a strandok nyüzsgő, színes világával foglalkozom. Ebben a világban élek, itt nőttem fel, itt jártam iskolába, vagyis bennfentes balatoninak mondhatom magamat. Most azonban, hogy tanulmányaim miatt Budapesten talán több időt töltök, kicsit külső szemmel is figyelem a balatoni strandot és a strandolót egyaránt.

A fürdőélet nem újkeletű inspirációs forrása a művészeknek. A XX. századi irodalom és képzőművészet számtalanszor dolgozta fel a témát. A tájba helyezett aktkompozíciók egyik kedvenc kerettémája régóta a fürdőzés motívuma. Erdei tavakban, tavirozások között fürdőznek például a természet isteni jellegű, női szellemei, a nimfák. A mitológiai alakok mellett a bibliai történetek illusztrálásában is találunk olyat, ami fürdéssel áll kapcsolatban. Egy ószövetségi történet szerint Batsbeát, a gyönyörű asszonyt fürdőzés közben pillantotta meg Dávid király, és csábította el. Ezeken kívül számtalan példát lehetne felsorolni a fürdőző jelenetekből, ami nagyon kedvelt volt a festők körében, mert kellő okot szolgáltatott fiatal, meztelen lányok festésére: ezt láthatjuk Jean-Honoré Fragonard rózsaszín drapériák közt fürdő, habtestű aktjain, vagy Gustav Courbet nőalakjain egyaránt.

Mitológiai és bibliai háttér nélkül, maga a fürdőzés már régóta a festők kedvelt témája. Lucas Cranach a fiatalság forrásának tekintette a test vízben való áztatását, és festményén a talicskában érkező öreg alakok fiatalon, frissen jönnek ki a medencéből. Számos monda, legenda terjeng az ilyen gyógyító hatású vizekről, a fiatalság forrásáról, az élet elixírjéről. Persze lehet

benne igazság, ugyanúgy, ahogyan a Balaton gyógyhatásáról szóló értekezésekben is. Ezeket a feltevéseket arra alapozták, hogy a természetes vizek felhajtóereje és hője, valamint a benne oldott kémiai anyagok jótékony hatást gyakorolnak a testre, a víz lágy simogatása pedig nyugtatja az idegeket, oldja a feszültséget. Mindezekből a feszültségoldás lehetett csak igaz az impresszionisták strandolókat ábrázoló képeire, ahol a vízfelületen játszó fény, a zöld környezetben megjelenő zsiszegő figurák szinte nem is testként, hanem a táj részeként jelennek meg. Claude Monet La Grenouillère strandját ábrázoló festménye egyike ezeknek a jeleneteknek. Monet, Manet, Renoir után számos festő foglalkozott a témával, mint például Paul Cezanne, aki egészen más felfogásban festi a Nagy fürdőzők aktjait, újra a meztelen testre irányítva a figyelmet.

A magyar festészetben is gyakran találkozunk a fürdőzők témájával, például Ferenczy Károly, Iványi Grünwald Béla festészetében. Számomra meghatározó és érdekes Vaszary János 1920-as évek utáni festészete, igaz, ezeknek a képeknek a zöme nem Magyarországon készült, hanem divatos olasz nyaralóhelyeken. Képein a mediterrán strandok nyüzsgése és vibrálása köszön vissza (Kikötő, Rapalló, Tengerpart strandernyőkkel). Festményeinek stílusa oldott, könnyed, sokszor grafikus stílusban kezelt ecsethasználat. Képei a gyorsaságról, mozgalmasságról árulkodnak, napsütötte, élénk színekkel. Kompozícióin a kép szerves részévé válik a fehér alapozás.

Saját munkám elkészítésében meghatározónak tartom Vaszary János képeit a könnyedségük, gyorsaságuk miatt, amik a festés érzéki örömét adja vissza számomra. Képeiben benne van a látvány teljes egésze, annak ellenére, hogy nem tölt el sok időt például a figurák kidolgozásával. Ugyanezzel a felfogással nézem mindig a Balatont, az északi part tanúhegyeit, télen kihalt, nyáron nyüzsgő utcáit. Ezt szeretném festményeimben is visszaadni. A Balaton folyamatosan változó, nyüzsgő világát, ritmusos hullámváltozását, és a Balaton-felvidék sajátos dimenzióját. A 71-es főútra kanyarodva, mintha egy másik világba kerülne az ember. A táj szépsége fokozatosan tárul fel, és ha nem figyelünk jól, észre sem vesszük, hogy olyan szép települések mellett haladunk el, mint Füred, Tihany, Kékkút, Köveskál, Salföld és még sorolhatnánk. Ugyanúgy, mint Vaszary festményein, a saját képeimen is meghatározó volt a fehér alapszín. Ebből a szempontból a távol-keleti művészet, a tradicionális japán festészet és a

kalligráfia hatásai is közrejátszanak a festmény készülésénél. A fehér alap megbontatlan tisztaságával kezdeni egy képet azért fontos számomra, mert hozzájárul ahhoz az átszellemüléshez, ami szükséges ahhoz, hogy teljes koncentrációban tudjak dolgozni.

A fürdőző alakok témakörből kiemelném még Erich Fischl strandolókat ábrázoló festményeit. A figuratív festészet jelentős képviselője, szinte minden témájában aktokkal foglalkozik. Strandjelenetein a hullámzó tenger előtt megjelenő alakok realiztikusan, mindenféle szépítés nélkül vannak megfestve. Csak a testekre koncentrálok, nem érdekli a táj, a fény. A vízpartot azért tartja érdekesnek, mert egy olyan hely, ahol mindenki megszabadul ruhái nagy részétől, és majdnem meztelenül próbál gátlások nélkül, természetesen viselkedni. Eric Fischl pedig gátlástalanul megfigyeli, sorra veszi ezeket az embereket, és le is festi őket. Megörökíti a sokféle alakot, formát, domborulatot, homorulatot, amit emberi test produkálhat.

Az test és a víz kettőse jelenik meg König Frigyes Fürdőzők sorozatán, ahol Eric Fischl festményeihez hasonlóan arra a helyzetre koncentrálok, amikor a vízpartra érkező emberek levetkőznek, és vállalják testüket, szépségüket, vagy csúnyaságukat, társasági életet élnek, vagy csak lustán hevernek a napon. Ezekből a képekből azonban nem a test naturalisztikus bemutatása sugárzik, hanem annak az állapotnak a megragadása, amikor az ember a vízzel, mint őselemmel, illetve ezen keresztül a végtelennel találkozik.

Saját képeimen szintén sok alak, fürdőző alak jelenik meg. Némelyiknél a test realista bemutatását tartottam fontosnak, néhol csak a mozdulat szépségét, vagy a figura sziluettjét. A testek látványához nem kritikai realizmussal fordulok, csupán mint látványélmény, érdekes jelenség, gesztus, ami megmaradt bennem. Festményeimen azt a sokféleséget, eklektikus összképet akarom megjeleníteni, ami egy strandolás alkalmával éri az embert. Alapvetően bizarr az a gondolat, hogy sok ember összegyűlik egy viszonylag lezárt, kis helyen, hogy lehűtse magát a tóban egy forró nyári napon. Mind a balatoni embernek, mind a turistának is kötődnek jó és rossz élményei a strandoláshoz, és ezt el is fogadjuk.

Úgy gondolom, hogy balatoni lakosként nagyon összetett módon viszonyulok a strandhoz, a Balatonhoz. A táj szépsége, az évszakok váltakozása ugyanúgy foglalkoztat, mint a strandoló alakok tömege, vagy a színes matracok kavalkádja.

Képeim vegyes technikával készültek. A már említett fehér alapszínre lazúros festékekkel dolgozom, rétegenként építve fel a képet. A változatos tömeget úgy próbálom megjeleníteni, hogy többféle stílusban jelenítem meg az egyes figurákat: néhol vonalrajzban, néhol naturalista kidolgozással, néhol sziluettszerűen. Festményeimet kollázsselemekkel is bővítem. Ezek többnyire papírkivágások, amiket magazinok lapjairól vágtam ki. A különféle magazinok, szórólapok, programfüzetek számomra hozzátartoznak a nyárhoz. Minden évben ugyanolyannak látom a bikinidivatot, és a megrendezésre kerülő programok nagy része nem tükrözi a szórólapon beharangozottakat, mégis átlapozom őket. Ezeket kiadványokat vágtam szét, és ragasztottam a képre. Úgy érzem ezek a papírkivágatok nemcsak színük miatt illeszkednek a képembe, hanem eredeti tartalmuk miatt is kapcsolódnak hozzá. Nem utolsó szempontnak tartom azt sem, hogy ezzel újrahasznosítom a kidobásra ítélt lapokat.

Képeim tehát a Balatonról és a benne megfürdő emberről szólnak. Egy olyan téma, ami már közhelynek számít, mégis mindenkinek saját magának kell felfedeznie, megélnie. A kép csak a töredékét adhatja vissza mindannak, amit kirándulva, fürödve, szaladgálva, beszélgetve, buszon, nyaralóban, gyerekekkel, vagy gyerek nélkül fel tud fedezni az ember magának.

Naptej, lángossütőből kiáradó égett olaj-, és persze az örök "balatonszag" - három illat, ami számomra annyira balatoni, hogy összecsomagolnám, és egy kis kék, henger alakú, úgynevezett vízhatlan pénztárcába tenném bele, nehogy véletlenül elveszítsem a hullámszó Balaton végtelenjében.

Hegy Beatrix